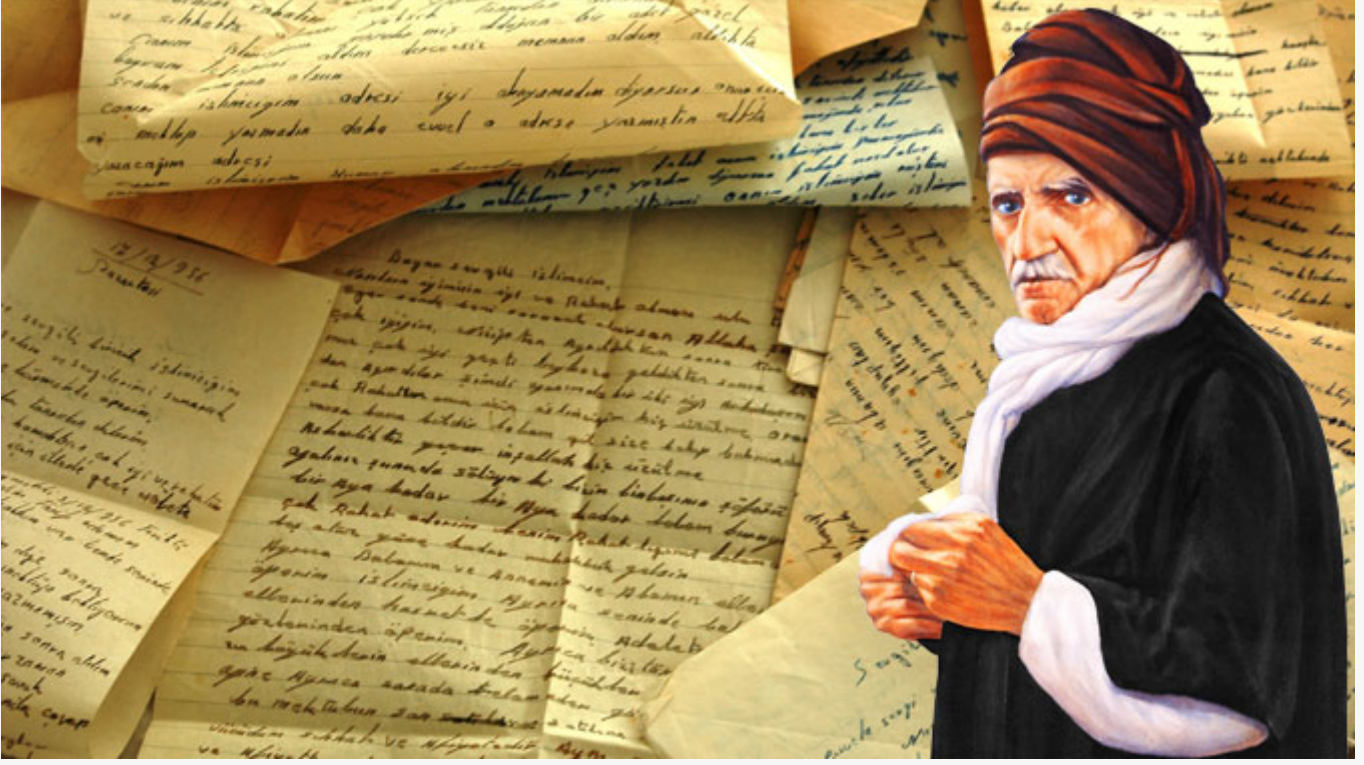

SAİD NURSÎ VE M. KEMAL

İman ve tefekkür adamı Bediüzzaman Said Nursî, çok farklı maksatlara hizmet eden Mustafa Kemal hakkında ne düşünüyordu?

Bediüzzaman Said Nursî, Cumhuriyet Türkiye'sinde fikir hayatımıza mührünü vurmuş bir inanç, tefekkür ve mücadele adamı. "İman kurtarma" mihveri etrafında yazılan 130 eserin sahibi. M. Kemal ise, aynı dönemin önde gelen devlet adamı. Cumhuriyet devrinin ilk cumhurbaşkanı, inkılâpların mimarı ve Bediüzzaman'ın inançlarına tamamen zıt bir dünya görüşünün temsilcisi, tatbikatçısı.

Acaba bu iki tarihî şahsiyet arasındaki münasebetler nasıl cereyan etti? Bediüzzaman'ın M. Kemal hakkındaki düşünceleri nelerdi? Said Nursî, M. Kemal ve icraatı için neler söyledi, neler yazdı?

Said Nursî'nin eserlerinden, bu cevapları ihtiva eden bahisleri ana hatlarıyla derleyip sunmaya çalışalım.

"Bu kahraman Hoca Bize Lâzımdır."

Bediüzzaman'la M. Kemal'in ilk buluşması, Ankara'da Büyük Millet Meclisinde 1922 sonunda gerçekleşir. Daha öncesinde Said Nursî İstanbul'dadır ve işgal kuvvetlerine karşı neşrettiği Hutuvat-ı Sitte isimli broşürün işgalciler tarafından yürütülen propagandaları boşa çıkarması ve büyük akisler uyandırıp Anadolu'daki millî kurtuluş hareketine önemli bir moral kaynağı olması üzerine, M. Kemal tarafından ısrarla Ankara'ya davet edilmektedir. Bediüzzaman bu hadiseyi bir mektubunda şöyle anlatır:

"Harekât-ı milliyede İstanbul'da İngiliz ve Yunan aleyhindeki Hutuvat-ı Sitte eserimi tab ve neşri ile belki bir fırka asker kadar hizmet ettiğimi Ankara bildi ki, Mustafa Kemal şifre ile iki defa beni Ankara'ya taltif için istedi. Hatta demişti: 'Bu kahraman hoca bize lâzımdır.'"¹

Başlangıçta bu ısrarlı davetlere, "Ben tehlikeli yerde mücadeleye etmek istiyorum. Siper arkasında mücadele etmek hoşuma gitmiyor. Anadolu'dan ziyade burayı daha tehlikeli görüyorum." diyerek icabet etmeyen Said Nursî, sonunda, eski Van Valisi olan dostu mebus Tahsin Beyin araya girmesi üzerine Ankara'ya gelir ve Mecliste kendisi için özel bir "hoşamedî" merasimi tertiplenir. Ne var ki, Ankara'da ümit ettiği havayı bulamaz Bediüzzaman. Milletvekilleri arasında gördüğü dine lâkaytlık onu üzer. Batılılaşma adı altında İslâm şearine karşı soğuk bir tavır takınıldığına şahit olur. Bunun

üzerine, önce Meclis Başkanı M. Kemal'e bir mektup yazar, ama beklediği cevabı alamayınca bu mektubu Meclis üyelerine seslenen on maddelik bir beyanname hâline getirerek dağıtır. Bu beyanname milletvekillerini İslâm şearine sahip çıkmaya çağırır.²

Bediüzzaman-M. Kemal Tartışması

Bu beyanname M. Kemal'e, Kâzım Karabekir tarafından okunur. Ve akabinde, elli-altmış mebusun bulunduğu bir mecliste, Said Nursî ile M. Kemal arasında şiddetli bir münakaşa cereyan eder. M. Kemal Bediüzzaman'a şöyle der:

“Sizin gibi kahraman bir hoca bize lâzımdır. Sizi, yüksek fikirlerinizden istifade etmek için buraya çağırıldık. Geldiniz, en evvel namaza dair şeyleri yazdınız, aramıza ihtilâf verdiniz.”

Bu sözlere cevap veren Said Nursî, konuşmasının bitiminde, hiddetle iki parmağını uzatarak şunları söyler:

“Paşa, paşa! İslâmiyet'te, imandan sonra en yüksek hakikat namazdır. Namaz kılmayan haindir. Hainin hükmü merduttur.”³

Bu tartışma, Bediüzzaman'ın tabiriyle, “dehşetli kumandanın bir nevi tarziye verip [özür dileyip] hiddetini geri alması”⁴ ile neticelenir.

Sonraki günlerde Said Nursî ve M. Kemal, Meclisin riyaset odasında bir araya gelerek iki saat kadar konuşurlar. Bediüzzaman, İslâm düşmanlarının arasında nam kazanmak emeliyle İslâm şearini tahrip etmenin bu millet ve vatan ve âlem-i İslâm hakkında büyük zararlar doğuracağını; eğer bir inkılâp yapmak gerekiyorsa, doğrudan doğruya İslâm'a yönelip Kur'ân'dan ilham almak icap ettiğini anlatır M. Kemal'e. “Medar-ı şeref tanıdığı bütün ecdadını ve medar-ı iftihar bildiği bütün geçmişlerini ve ruhen nokta-i istinat telâkki ettiği selef-i Salihîn'in cadde-i nuranîlerini terk edip, heveskârâne, hevaperestâne, riyakârâne, şöhetperverâne, bid'akârâne işlerde ve harekâta bulunmamasını ihtar eder.⁵

Mustafa Kemal'in Teklifleri

Bu görüşme sırasında M. Kemal Bediüzzaman'a mebusluk ve şark umumî vaizliği ile beraber, Diyanet İşleri Başkanlığında, eski Darü'l-Hikmeti'l-İslâmiye'deki vazifesine benzer bir vazife verme teklifinde bulunur. Ancak Said Nursî bu teklifleri kabul etmez.⁶

Öte yandan, yine aynı günlerde, Bediüzzaman, uzun zamandır peşinde koştuğu şark üniversitesi projesini yine gündeme getirir. Medresetüzzehra adını verdiği bu projeyi daha önce Sultan Reşad'a açmış ve onun verdiği tahsisat ile, Van Gölü kıyısında üniversite binasının temelini atmıştır. Ancak, Birinci Dünya Harbinin patlak vermesi üzerine, çalışmalar inkıtaa uğramıştır. Projesini bu defa Ankara'daki mebuslara açan Said Nursî, 200 mebusun 163'ünün desteğini sağlamış ve 150 bin liralık tahsisat almıştır. Bu 163 kişi içinde M. Kemal de vardır.⁷ Ne var ki, kısa süre sonra Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılıp bütün medreselerin kapatılması üzerine, bu tahsisat kararı da kadük hâle gelir.

Ve hadiselerin gidişatını gören Bediüzzaman, Ankara'da kalıp yeni rejimle müşterek çalışmak istemez. Çünkü kurulan yeni devletin idarecileri çok farklı bir havadadırlar. “Dünyayı din için seven” ve “ihya-i din ile olur şu milletin ihyası” düşüncesinde olan Said Nursî'nin aradığı hava bu değildir. Ayrıca, “ahir zaman”la ilgili hadislerin haber verdiği “dehşetli şahıslar”ın ortaya çıktığını görür. Ve rivayetlerden anlaşılan “O zamana yettiğinizde, siyaset canibiyle onlara mukabele edilmez; ancak manevî kılıç hükmünde i'caz-ı Kur'ân'ın nurlarıyla mukabele edilebilir.” tavsiyesine uyarak, Ankara'dan ayrılıp Van'a gider.⁸

Son Görüşme

Avukat Hulûsi Bitlisî Aktürk'ün belirttiğine göre Bediüzzaman'ın, Ankara'dan ayrılmadan önce, M. Kemal'le son bir görüşmesi daha olmuştur. Trene binmek üzere Ankara Garına geldiğinde dostlarıyla vedalaşırken, istasyondaki evinde kalan M. Kemal yanına gider ve ayaküstü konuşurlar. M. Kemal, Said Nursî'ye heykeller hakkındaki kanaatini sorar. Bediüzzaman ise şu cevabı verir:

“Büyük Kur’ân’ımızın bütün hücumu heykelleredir. Müslümanların heykelleri ise hastahaneler, mektepler, mabetler, yollar gibi abideler olmalıdır.”⁹

Şeyh Said’e Yazılan Mektup

Said Nursî Ankara’dan ayrıldıktan sonra, kendisini tamamen “iman hizmeti”ne vakfeder. O yıllarda Ankara hükümetine karşı yapılan şark isyanlarının hiçbirine karışmadığı gibi, bunları tasvip de etmez. Meselâ, Zübeyir Gündüzalp’in notlarında belirtildiğine göre, kendisinden yardım isteyen Şeyh Said’e şu cevabı gönderir: “Türk milleti asırlardan beri İslâmiyet’in bayraktarlığını yapmıştır. Çok velîler yetiştirmiş ve şehitler vermiştir. Böyle bir milletin torunlarına silâh çekilmez. Biz Müslümanız, onlarla kardaşız. Kardaşı kardaşla çarpıştıramayız. Bu, şer’an caiz değildir. Kılıç, haricî düşmana karşı çekilir. Dâhilde kılıç kullanılmaz. Bu zamanda yegâne kurtuluş çaremiz, Kur’ân ve iman hakikatleriyle tenvir ve irşat etmektir. En büyük düşmanımız olan cehli izale etmektir. Teşebbüsünüzden vazgeçiniz. Zira akim kalır. Birkaç cani yüzünden binlerce masum kadın ve erkekler telef olabilir.”¹⁰

“Deha-i Askerî”

Bediüzzaman, isyanların M. Kemal rejimini nasıl etkilediğini, 1935’te çıkarıldığı Eskişehir Mahkemesindeki müdafaalarında şöyle anlatmaktadır:

“Bundan on iki sene evvel Ankara reisleri, İngilizlere karşı Hutuvat-ı Sitte namındaki mücahedatımı takdir edip, beni oraya istediler. Gittim. Gidişatları, benim ihtiyarlık hissiyatıma uygun gelmedi. ‘Bizimle çalış.’ dediler. Dedim: ‘Yeni Said öteki dünyaya çalışmak istiyor, sizinle çalışamaz; fakat size de ilişmez.’ Evet, ilişmedim ve ilişenlere de iştirak etmedim. Çünkü an’anat-ı İslâmiye lehinde istimal edilebilir bir deha-yı askerîyi, an’ane aleyhine çevirmeye, maatteessüf, bir vesile oldu. Evet, ben Ankara reislerinde, hususan reiscumhurda bir deha hissettim ve dedim: Bu dehayı, kuşkulandırmakla an’anat aleyhine çevirmek caiz değildir. Onun için, ne kadar elimden gelmişse, dünyalarından çekindim, karışmadım.”¹¹

Dipnotlar:

1. Bediüzzaman Said Nursî, *Şualar*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 2010, s. 839.
2. Bediüzzaman Said Nursî, *Tarihçe-i Hayat*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 2008, s. 219 vd.
3. Age, s. 226.
4. Age, 226
5. Age, s. 230 vd.
6. Age, s. 226.
7. Bediüzzaman Said Nursî, *Emirdağ Lâhikası*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 2007, s. 843.
8. Nursî, *Tarihçe-i Hayat*, s. 233.
9. Necmeddin Şahiner, *Bilinmeyen Taraftarıyla B. Said Nursî*, Yeni Asya Yayınları, İstanbul 1979, s. 50;
10. Age, s. 254. Nursî, *Tarihçe-i Hayat*, s. 341-342.